

Методичний коментар до уроку “Дивовижні відкриття”

Усмішка Джоконди

Подорож у минуле, або Минуле очима художників

Цього тижня ми мандруємо в минуле. Але ж як ми дізнаємося, як тоді жили люди, як вдягалися, що їх оточувало... Адже в далекому минулому не було смартфонів, комп'ютерів, відеокамер, фотоапаратів... Як же вчені дізналися про минуле? Залишилися старовинні предмети, одяг, взуття, тодішні будівлі, посуд...

Картини художників різних часів по-новому відкривають для нас світ, адже через їхні твори ми дивимося на все очима митців і можемо навіть побачити минуле. Тому старовинні полотна — це своєрідні машини часу. Саме на картинах художників до нас дійшли історії з минулого і ми зараз можемо їх переглянути.

Запропонуйте дітям роздивитися картини “Нічна варта” та “Викрадення Європи” нідерландського художника, гравера, великого майстра світлотіні Рембрандта ван Рейна (презентація “[Свідчення минулого](#)”) і знайти на них інформацію про минуле.

- Що на картинах незвичне для нас?
- Яким транспортом раніше користувалися?
- Як люди вдягалися?
- Які в них були зачіски?
- Як вони рухалися в такому одязі?
- Що про тодішнє життя розповідають картини?

Так, саме картини замінили нам світлини і завдяки їм ми можемо поринути у світ минулого, побачити тодішнє життя, дізнатися про те, як жили люди.

- Уявіть себе в картинах.
- Поміркуйте, як тоді розмовляли люди.
- Привітайтеся так, як могли б вітатися вони.

Знайомимося з художником

Леонардо да Вінчі — італійський художник (живописець, скульптор, архітектор) і вчений (анатом, натураліст), винахідник, письменник, музикант, яскравий приклад “універсальної людини”.

Леонардо не мав прізвища в сучасному розумінні; “да Вінчі” означає “(родом) з містечка Вінчі”.

Завдяки його роботам мистецтво живопису перейшло на якісно новий етап свого розвитку. Леонардо втілював нову живописну техніку. У нього лінія має право на розмитість, бо так ми її бачимо. Він усвідомив явища розсіювання світла в повітрі й під час створення картин використовував власну техніку живопису сфумато — художник формував тло мінімальною кількістю фарби. Так утворювався ефект повітря, яке огортало всі об'єкти картини. Це пом'якшує колірні контрасти й лінії. У результаті реалізм у живопису перейшов на якісно новий рівень.

Для Леонардо да Вінчі мистецтво і наука були нерозривно взаємопов'язані. Живопис він розумів як універсальну мову (як математика у сфері науки), у якій втілені пропорції та перспективи.

Як учений та інженер Леонардо да Вінчі збагатив глибокими дослідженнями майже всі сфери науки того часу. Леонардо да Вінчі був найяскравішим представником нового, заснованого на експерименті знання. Його цікавили таємниці польотів, а займаючись архітектурою, він розробляв різні варіанти ідеального міста, він вивчав будову ока людини тощо. На службі у правителя Мілана Людовіко Сфорца Леонардо да Вінчі був військовим інженером-гідротехніком, організатором придворних свят і феєрій.

Любов до моделювання підводила Леонардо да Вінчі до геніальних конструктивних здогадок, які значно випередили епоху. Це — ескізи проєктів металургійних печей і прокатних станів, ткацьких верстатів, друкарських, деревообробних, землеробних та інших машин, підводного човна й танка, а також розроблені після ретельного вивчення польоту птахів конструкції літальних апаратів і парашута.

Записки Леонардо да Вінчі науково-технічного змісту стали відомими широкому колу дослідників лише наприкінці XVIII століття, майже через 300 років після його смерті, коли Джованні Баттіста Вентурі опублікував 1797 року в Парижі опис окремих його рукописів.

Зобразити плинність часу

А тепер перенесемося на 500 років у минуле завдяки картинам Леонардо да Вінчі. “Мона Ліза” або “Джоконда” — найвідоміша картина художника. Джоконда загадково усміхається — не зрозуміло, народжується усмішка чи вже згасає, що її спричинило... Усе довкола Мони Лізи завмерло, але якщо уважно дивитися на картину, можна відчутти, як змінюється світло дня, як блищить вода.

Художник використовував обмаль кольорів, насичених не любив зовсім. Він волів творити образи, приємні для ока. Коли дивишся на картину, погляд поволі ковзає з одного фрагмента на інший.

Особливу увагу майстер повертає до рук жінки — Мона Ліза задумлива, цілковито занурена в себе. Це підкреслюють її руки, що невимушено лежать одна на одній.

- На що ви найперше звернули увагу?
- Поміркуйте, які два жанри зустрілися на картині. Як гадаєте, чому художник їх поєднав?
- Чому ми звертаємо увагу на руки Джоконди?
- Розкажіть за картиною, як 500 років тому вдягалися люди.
- Чим ця картина вам запам'ятається?
- Чи схожа картина на сучасні світлини? Чим саме? А чим відрізняється від них?

Діти краще побачать особливості картин різних художників, виконавши завдання на с. 6 із [робочого зошита-альбому “Мистецтво”](#) для 4 класу.

Наввипередки з часом

Леонардо да Вінчі мав багато талантів — був скульптором, архітектором, вченим, винахідником, інженером, письменником, музикантом, поетом. Він вигадав багато речей,

схожих сучасні. Тоді техніка не була такою досконалою, як зараз, тому речі, які він описував, створили тільки в наш час і переконалися, що більшість із них справді діють.

- Як гадаєте, які риси характеру знадобилися Леонардо да Вінчі, аби стати вченим і винахідником?
- Чи просто працювати одразу в кількох галузях? Чому?
- Навіщо люди вдосконалюють техніку?

Нескінченна музика

Вічний рух

Винахідники в усі часи прагнули створити двигун, який діятиме вічно. Сучасні вчені довели, що це неможливо, але попри все Йогану Штраусу-сину вдалося таки змалювати вічний двигун музикою.

Послухайте п'єсу "Вічний рух", подивіться, як виконує п'єсу Віденський філармонічний оркестр (диригент — Герберт фон Караян — один із найвідоміших диригентів світу).

- Як диригент передає рухами особливості музики?
- Відчуйте себе диригентом / диригенткою і відтворіть його рухи. Йдіть за музикою, передайте рухами рук розгортання мелодії.
- Наприкінці диригент усміхається й каже: "І так далі, і так далі...". Чому?

Нескінченні віршики

Знайдіть ритм і прочитайте приспівуючи нескінченні віршики. Можете виконати вірші як реп (ритмічний речитатив, який зазвичай виконується під музику).

Безконечна казочка

Був собі баран та вівця,
Накосили вони стіжок сінця, —
А я знов почну з кінця:
Був собі баран та вівця
(і так далі, поки не докучить).
Олена Пчілка

Був собі журавель
та журавочка,
наносили сінця
повні ясельця.
Наша пісня гарна й нова, —
починаймо її знову:
був собі журавель
та журавочка...
(і так далі без кінця).
Українська народна веснянка

- Поміркуйте, що робить вірші нескінченними.
- Намалюйте ілюстрацію до вірша так, щоб відобразити нескінченність.

Ескіз винаходу

Поміркуйте, який пристрій хотіли б мати ваші рідні. Уявіть себе винахідником / винахідницею, вигадайте пристрій і створіть його ескіз. Намалюйте, як він діє.

Це завдання можна виконати й у [робочому зошиті-альбомі “Мистецтво”](#) для 4 класу — завдання на с. 7.

Запропонуйте дітям створити у класі галерею винаходів майбутнього та презентувати свої роботи.

- Розкажіть, чим ваш винахід відрізняється від звичних нам речей, чим він буде корисний людям.

Цю роботу можна продовжити, розгорнувши проект “Винаходи в мистецтві”. Діти дізнаються про митців-винахідників, про речі, які допомагають танцювати, створювати оригінальні ефекти в живописі, творити незвичайні будівлі тощо.